

Tko su „Slovenci“ ili Slavonci u Hrvatsko-slavonskoj Vojnoj krajini tijekom 17. stoljeća?

U radu autor nastoji dokazati tko su „Slovenci“ ili Slavonci na prostoru Hrvatsko-slavonske vojne krajine tijekom 17. stoljeća. Nakon pregleda dosadašnjih razmišljanja o ovoj problematici autor ulazi u analizu izvora i bilježaka suvremenika iz 17. stoljeća te na osnovi toga zaključuje da su „Slovenci“ ili Slavonci ostatci starosjedilačkog (srednjovjekovnog) stanovništva Kraljevine Slavonije (ili na kajkavskome „Slovenskog orsaga“) koji su ostali živjeti na vojnokrajškom prostoru.

Iako „Slovincima“, „slovenskim sinovima“, Slavoncima (*Sclaus*) odnosno Slovincima u Hrvatsko-slavonskom Kraljevstvu, a napose u Vojnoj krajini vrijedi posvetiti iscrpno istraživanje, na ovom ću se mjestu ograničiti tek na rješavanje nekih dvojba s naglaskom na pokušaj rješavanja definiranja tko su oni tijekom 17. stoljeća. Pri istraživanju slavonskog stanovništva treba voditi računa da je najveći dio plemstva sjeverno od Kupe imao slavonski politički „identitet“ u 16. stoljeću, a bilo je primjera da su neki od njih samo Kraljevinu Slavoniju (a ne Hrvatsko-slavonsko Kraljevstvo u cjelini) smatrali svojom „domovinom“ još do pred kraj 16. stoljeća.¹ Pritom ne treba zaboraviti da se Kraljevina Slavonija sredinom 17. stoljeća nazivala „orsag Slovenski“, kao primjerice 1645. godine (*Lopašić* 1894, 303).

Da je postojalo „slovensko“ ili slavonsko „identitetsko“ određenje², vjerojatno samo kao podanika „Szlouenszskog orszaga“ ili Kraljevine Slavonije, govore u

¹ Géza Pálffy je u novije vrijeme pokazao da su se mnoge slavonske nižeplemičke obitelji (koje su po njemu „govorile ili znale hrvatski“) početkom ranoga novog vijeka smatrale Slavoncima, a ne Hrvatima. Po njemu „proces integracije Hrvatske i Slavonije potvrdio je i proces udruživanja Hrvatskog sabora te postupno razvijenog pokrajinskog sabora slavonskih staleža (*conventus/dieta statuum regni Sclavoniae*) 1558. godine. (...) Taj je proces u 17. stoljeću temeljito pripomogao sve intenzivnijem stapanju hrvatskog i slavonskog plemićkog društva. (...) Riječ je o masovnim razmjenama ljudi, neovisno o tome govore li i dopisuju li se na hrvatskom, mađarskom, latinskom ili njemačkom jeziku“. Pálffy je potvrdio postojanje ranonovovjekovnog „slavonskog patriotizma“ na primjeru Ivana Budora koji je sredinom 1580-tih godina Slavoniju osjećao kao svoju domovinu te je to izrazio riječima: „In Patriam dehinc tuam, in regnum videlicet Sclavoniae“ (*Pálffy* 2003, 42; *Pálffy* 2005, 47-61).

² Nataša Štefanec je s pravom upozorila da je teško pravilno odrediti etničku pripadnost stanovništva na habsburško-osmanskom pograničnom prostoru između rijeka Save i Drave. (*Štefanec* 2005, 559-560).

prilog i podatci iz poreznih popisa. U međurječju Save i Kupe javljaju se 1598. etnici Slovenčić i Slovenčićka.³ Etnik Slovenec (*Zlowenecz*) iste je godine zabilježen u Domahovom (vlastelinstvo Cesargrad) te u podravskom selu Jalžabet (*Adamček – Kampuš* 1976, 484, 555). Etnik Slovenjac (*Zlowenyacz*) postoji u selu Brdovec (vlastelinstvo Susedgrad) te u Izimić (vlastelinstvo Okić) (*Adamček – Kampuš* 1976, 382, 423). Vrlo sličan etnik Slovenjec (*Zlowenyecz*) postoji 1598. godine u selima Ključ i Drenje (vlastelinstvo Susedgrad), Izimić (vlastelinstvo Okić) i Desinec (vlastelinstvo Jastrebarsko) (*Adamček – Kampuš* 1976, 379, 381, 423, 466).

Prema Radoslavu Lopašiću „Slovinci“ ili „Slovinci“ bili su „stanovnici zemlje između Save i Drave iliti Slavonije“. Kada piše o doseljenim „Slovincima“ u Gaj kraj Vrbovca 1619. godine, on se osvrće na njihovo podrijetlo. „Po svoj prilici da su Vrbovački Slovinci uskočili iz krajeva današnje Belovarske, nekoć Križevačke županije, koja je od polovice 16. vieka sve do Čazme i Moslavine stenjala pod Turčinom, a pripadala sandžakom u Požegi i u Cerniku“ (*Lopašić* 1894, 391).⁴ To znači da Lopašić „Slovenec“ ili „Slavonce“ smatra doseljenicima iz prostora pod vlašću Osmanskog Carstva. Po njemu se radi o potomcima starosjedilačkoga slavonskog stanovništva koje je preživjelo ratove i doselilo se u Križevačku županiju početkom 17. stoljeća. Smatram da je to razmišljanje, bez detaljne analize i detaljnih istraživanja sela Gaj u 17. stoljeću, nemoguće potvrditi ili opovrgnuti.

Radoslav Lopašić u svojim „Spomenicima Hrvatske krajine“ objavljuje izvore u kojima spominje „Slovenec“, odnosno Slavonce isključivo u Slavonskoj krajini odnosno Varaždinskom generalatu pod sljedećim imenima: „Windische“ (1593, 1647, 1650), „Sclavos“ (1628), „slovenskeh sinov“ (1642), „Slovinci“ (1642), „Sclaven“ (1643, 1644), „Windische nation“ (1679) itd.⁵ Zagrebački biskupom 17. stoljeća redovito ih nazivaju „Sclavi“,⁶ što bi se ijekavskom štokavštinom moglo prevesti kao Slavonci, štokavskom ikavicom kao Slovinci, a kajkavštinom kao Slovinci.

Preci „Slovenaca“ ili Slavonaca 17. stoljeća su prema Karlu Kaseru bili u vrijeme prije osmanskih osvajanja nepovlašteni seljaci ili kmetovi. Ti Slavonci „očito nisu tada pobjegli pred Turcima i mogli su se već prije ili tek za bježanja pomije-

³ „Zlowenchichka“ u sučiji Kobilići na vlastelinstvu u Ozlju (*Adamček – Kampuš* 1976, 413) te „Zlowenchich“ u Novakima na vlastelinstvu Okić (*Adamček – Kampuš* 1976, 424).

⁴ Identični stav ima i V. Klaić (usp. *Klaić* 1988, 620).

⁵ *Lopašić* 1/1884, 179; *Lopašić* 2/1885, 153, 247-248, 261-266, 277, 280, 288, 367.

⁶ NAZ. Libelli supplices. XVII. 15; *Kudelić* 2000, 176; „Informatio Petri Petretich, episcopi Zagrebiensis, de Valachorum in confiniis regni Sclavoniae degentium episcopatus origine, progressu et effectibus. Item si ultra tolerandus est, cui et qualiter conferendus ad hoc, ut fides catholica incrementum capiat et salus patriae minus periculi timeat“ („Petri Petretich episcopi Zagrebiensis Historia de Valachorum in Confiniis Regni Sclavoniae degentium Episcopatus origine, progressu, et efectibus“. Arhiv HAZU. DCCCXXXV. II d 51. fol. 10).

šati s pravim Vlasima“ (Kaser 1997, 94). To bi mišljenje „Slovence“ ili Slavonce prikazivalo autohtonim predosmanskim življem srednjovjekovne Slavonije.

Ovo djelomično potvrđuju do sada provedene analize govora koje je provodio Mijo Lončarić (Lončarić 2005, 41-42).⁷ Podravski dijalekt, kako ga je nazvao Mijo Lončarić, očuvali su ljudi koji su živjeli u zbjegovima uz rijeku Dravu. Oni su činili „osnovu“ koja je primala doseljenike i dijalekatski ih asimilirala. Doseljavanje se vidi iz toga što su mnogi ljudi u popisima imali oznake mjesta odakle su došli, a ima i tragova osmanskih utjecaja u prezimenima što djelomično dokazuje doseljavanje s osmanskog područja. Očuvanost podravskog dijalekta pokazuje da su doseljenici dolazili pojedinačno. Uz put spominjem da se miješani dijalekt vidi samo za selo Hlebine koje je kasnije naseljeno i koje je jezični „otok“ usred prostora obuhvaćenog podravskim dijalektom. Slična je situacija i s miješanim govorima Torčeca i Peteranca koji su smješteni na kontaktnoj zoni između podravskog i zagorsko-ludbreškog dijalekta, a čini se da imaju značajke iz Pokuplja.⁸

⁷ Karta dijalekata kajkavskog narječja u: Lončarić 1990, na kraju knjige.

⁸ U dijalektologiju je ovaj jezično miješani prostor ušao tridesetih godina 20. stoljeća kada je spomenut u raspravi Stjepana Ivšića „Jezik Hrvata kajkavaca“ (1936). Ivšić je sela Torčec i Peteranec istaknuo kao dijalektološki, kajkavološki problem, tj. ustvrdio je da po svojoj akcentuaciji, zajedno s Torčecom, peteranski govor odstupa od okolnih govora. Govori od Đelekovca i Ivanca na zapad pripadaju tzv. konzervativnoj skupini kajkavskih govora, kako ju je nazvao Ivšić u svojoj podjeli kajkavskih govora s obzirom na akcentuaciju, odnosno cjelokupnoj kajkavštini osim gorskokotarske. Drnje, Botovo i podravski govori istočno od Peteranca pa do Podravskih Sesveta na istoku uz Dravu sjeverno od Bilogore imaju akcentuaciju u kojoj je mjesto naglaska ograničeno na zadnja dva sloga (akcenatske) riječi, a koju je njezin prvi proučavatelj Franjo Fancev nazvao akcentuacijom sa „zakonom dvaju slogova“. Te je govore Ivšić uvrstio u svoju IV. skupinu, koju je zbog dalekosežnih prozodijskih procesa nazvao mladom revolucionarnom skupinom a po prostiranju križevačko-podravskom. Međutim, i ovdje je zaključeno da govore s navedenim ograničenjem u naglasku treba izdvojiti iz te skupine u posebnu skupinu, poseban dijalekt, koji je Mijo Lončarić nazvao podravskim. Govor Drnja, Botova i podravskih govora prema istoku imaju dakle akcentuaciju s naglaskom na zadnja dva sloga, a to je prozodijski sustav koji je jedinstven ne samo u kajkavštini i hrvatskom jeziku nego i u slavenskom svijetu uopće, a zanimljiv je i s općelingvističkog gledišta. Pretpostavlja se da je takvu akcentuaciju imao izumrlji polapski (polapskodrevanski) jezik, jedan od zapadnoslavenskih jezika, a sličnu akcentuaciju ima govor gradišćanskohrvatskoga sela Bajngrob (Weingraben). Slične su mu akcentuacije nekih makedonskih govora, a također i pretpostavljena akcentuacija klasičnog latinskog jezika. Osnovna karakteristika torčanske i peteranske akcentuacije je ta da ne pripada okolnim skupinama kajkavskih govora, već ta dva govora imaju u osnovi akcentuaciju koju Ivšić po teritoriju prostiranja naziva turopoljsko-posavskom (III. skupina Ivšićevih kajkavskih govora). Glavna je karakteristika te akcentuacije da je s osnovnoga kajkavskoga medijalnoga metatonijskog cirkumfleksa (novoga praslavenskoga dugosilaznog naglaska u središnjem položaju) silina pomaknuta prema početku riječi, ali se ona ne pomiče s medijalnih kratkih slogova. Ivšić je utvrdio da u ovim govorima nalazimo utjecaje susjednih govora s ograničenim mjestom naglaska. On pretpostavlja da su torčanski i peteranski govor podrijetlom iz Posavine, a Lončarić misli „da treba reći da za Peteranec kao ni za Torčec – ako potječu iz istog područja – to neće biti ni Turopolje ni južna Moslavina, barem ne zapadna, ako je Ivšićeva pretpostavka točna.

Moguće je uočiti veću podudarnost između prostiranja podravskog dijalekta i Koprivničko-đurđevačko-prodavičkog vlastelinstva i to na jugu, istoku i sjeveru.⁹ No, ona se ne poklapa na zapadu gdje dio naselja govori zagorsko-ludbreškim dijalektom. Moguće je pretpostaviti da je i na tom zapadnom području prije 17. stoljeća bio proširen podravski dijalekt, a da je kasnijim doseljavanjem stanovništva sa zapada prevladao zagorsko-ludbreški dijalekt.

No, ima i drugačijih razmišljanja. Naprimjer, Josip Adamček smatra da su Slavonci (Slovinci) predstavljali hrvatsko stanovništvo „iz turske Slavonije“ (Adamček 1987, 17), dakle, neautohtono stanovništvo na tlu Slavonske krajine. To je stanovništvo po govoru moglo biti kajkavsko jer se kajkavština prije osmanskih zauzimanja prostora zapadno od rijeke Česme prostirala mnogo dalje na istok nego što je to bilo u 17. stoljeću.

Vladimir Mažuranić u svom pravno-povijesnom rječniku o slavonskom stanovništvu piše: „Slovênin, Slovinin, Slovjenin, Slovin itd. m., plur, Slovêni itd., Slavus, Sclavus (...) i ako se nastoji svesti s velikim istoričkim znanjem postanak imena toga na tuđe porietlo, po naših slovjskih izvorih kao da je ipak ono prvo, koje obuhvaća kao domaću riec na daleko razgranjena naša plemena. (...) U našem jeziku služi sve do XVIII. vieka lik Slovênin, ili po ikavskom izgovoru najobičnije Slovinin, Slovinac itd. (...)“. Mažuranić ukazuje „kojom dosljednosti njemački službeni izvori naše latinsko nazivlje o regnum Sclavoniae itd. obraćaju na Windischlandt, Windische Herrn, Windische grenitzen, Windische Stände itd.“ (Mažuranić 1975, 1330).¹⁰

Kako se Slavonci u Slavonskoj krajini nazivaju u izvorima i „Slovincima“, odnosno „slovenskim sinovima“, u pomoć za razrješenje „slovenskog“ identiteta valja u pomoć pozvati istraživanja povijesti starije kajkavske književnosti. Slovenski povjesničar književnosti Antun Raić napisao je krajem 19. stoljeća neobjavlenu raspravu o „Kronici“ Antuna Vramca u kojoj je analizirao jezik toga kajkavskog pisca s kraja 16. stoljeća koji Vramec naziva „slovenskim“ jezikom (*Jembrih*

Naime, tamo su se jat i poluglas izjednačili. Po Lončariću, ako torčanski govor ne potječe iz istog područja iz kojeg je peteranski, on bi mogao biti iz Turopolja i Moslavine. Ako je pak iz istog područja, a njegov je danas drukčiji vokalizam posljedica utjecaja novoga susjedstva, treba – po istom autoru – uzeti u obzir neke govore istočno od Karlovca, kao npr. Blatnice. U tom je govoru akcentuacija potpuno kajkavska, turopoljsko-posavska. S obzirom na povijest hrvatskih kajkavskih krajeva, upravo na poznate migracije – od kojih su najpoznatije doseljenje Hrvata u Gradišće i zatim na susjedno područje (poznato je da su 1532. Hrvati prolazili Gradišćem i da su se sukobili sa starosjediocima), zatim doseljenje novoštokavaca (i)jekavaca u Slavoniju s jugoistoka – može se pretpostaviti da je u isto vrijeme, po M. Lončariću, bilo seljenja i u Podravinu, što znači krajem 16. stoljeća. Nametanje novog tipa govora starosjediocima je, po istom autoru, moguće ako je broj doseljenika znatno veći.

⁹ O vlastelinstvu i njegovu teritorijalnom prostiranju: Pavleš 2001.

¹⁰ V. Mažuranić upozorava da u ranosrednjovjekovnom razdoblju „stranci primjenjuju izmjenice ime Sclavonia zemljam hrvatskim i srbskim itd. Iz Klaićeve Povijesti jasno se razabira kako je Panonija posavska nakon postanka hrvatske države kao posebna banovina označivana imenom sveslovjenskim kao pokrajinskim“.

1981, 226). Prema Raiču u 16. i 17. stoljeću svi su se kajkavci u Zagrebačkoj, Varaždinskoj i Križevačkoj županiji „imenovali isključivo Slovence. S časom so to svoje slovensko ime zamenjali s hrvaškim, nazivajući se po deželi, v koji stanuju. (...) Vsi kajkavski pisatelji govore le o svojem slovenskom jeziku, n. pr. Pergošić je obrnol Verböcijev zakonik na slovenski jezik; Vramec govori v svji 1. 1578. v Ljubljani na svetlo prišli «Kroniki» kar naravnost: zagrebečka Biskupia na Slovenie (...); Habelič je pisal Dictionar ili Rechi Szlovenszke i druge knjige slovenski“.¹¹ „Tvrditi da je Vramec pisao slovenskim, u današnjem poimanju te riječi, bez temelja je jer je u 16. i 17. i 18. stoljeću današnji slovenski jezik nazivan *kranjski jezik*“ – mišljenje je Alojza Jembriha (*Jembrih* 1996, 35). Iako je točno da Vramčev jezik nije slovenski u današnjem poimanju jezika valja upozoriti na netočnost Jembrihove tvrdnje da se jezik predaka današnjih Slovenaca tijekom 16, 17. i 18. stoljeća nazivao kranjskim. Činjenica je da su kajkavski pisci najveći dio predaka današnjih Slovenaca zvali „Kranjcima“, a njihov jezik „kranjskim“. Janez Rotar je, uz one za ranije razdoblje, u razdoblju od 1643. do 1801. naveo još tridesetak primjera u kojima se jezik predaka današnjih Slovenaca naziva „slovenski“, „suovenski“, „stari slovenski“ ili „slavenski“ (*Rotar* 1988, 344-346).

Baveći se Vramčevim nazivom jezika u djelu „Kronika vezda znovich zpravljena kratka szlouenzkim iezikom po D. Antolu pope Vramcze“ kao „slovenskog“ (što je sam autor naveo u naslovu!), Alojz Jembrih je, uz ostalo, upozorio: „Vramec je svoju *Kroniku* napisao *slovenskim jezikom* zemlje Sclavoniae uzevši za temelj zagrebačku kajkavštinu u kojoj je sredini proboravio najmanje deset godina. Stoga njegov fonetsko-fonološki, morfološki i leksički sustav kronike valja promatrati u svjetlu interferencije triju narječja kojoj interferenciji daje kvalifikaciju naš *slovenski jezik* (naš južnoslavenski jezik)“ (*Jembrih* 1981, 232). Alojz Jembrih je 1992. pojasnio svoje ranije stave te donio nešto detaljnije objašnjenje poimanja „slovenskog“ jezika u ranome novom vijeku. Jembrih je zapisao da jezikoslovci Kopitar, Miklošič i Jagić „nisu dovoljno razumjeli Vramčev lingvonim ‘slovenski jezik’ koji je u njegovo vrijeme i još u 17. stoljeću značio *slavenski* i slavonski (*lingua slavonica*) dakle slovjen’sk’ jeyk hrvatskokajkavske redakcije“. Uz to, izgleda da je Vramcu „naziv *ilirski* sinonim za *slovenski jezik*“. Objlašnjavajući terminologiju vezanu uz „Slovence“, Jembrih je pokazao da se nazivi „slovenski, Sloveni, slovenski orsag, slovenska zemlja, slovenski jezik, u Vramčevu poimanju, odnosi na hrvatskokajkavsko jezično i geografsko područje kao na Slavoniju, dakle na kraljevinu i banovinu Slavoniju“ (*Jembrih* 1992, 63-65). I drugi raniji kajkavski pisci jezik na kojem pišu nazivaju „slovenskim“ (*Budak* 2000, 14). Ivanuš Pergošić u prvoj tiskanoj kajkavskoj knjizi „Decretum“ iz 1574. naziva jezik kojim je pisao „szlouenßki“ (slovienski).¹² Drugo Vramčevo djelo „Postilla na vsze leto...“ iz 1586. pisano je „szlouenzkim iezikom“.¹³

¹¹ NUK LJ. Ms 811 št. 3 i 4.

¹² NSK ZG. RIID-4o-2; *Pergošić* 2003, 1, 201.

¹³ NSK ZG. RIID-8o-184; o Antunu Vramcu i njegovim djelima: *Šojat* 1977, 116.

Kako se nazivao jezik kojim se tijekom 17. stoljeća pisalo na prostoru Zagreba može se vidjeti iz kajkavskog prijevoda latinskog statuta zagrebačkog Gradeca iz 1609. godine. Kajkavski je prijevod nastao 1629. i na njemu piše da je on „ex Latina in vernaculam Sclavonicam in gratiam illiteratorum rudis et brevis translatio“.¹⁴

Martjanska pjesmarica, poznatija u hrvatskoj povijesti književnosti kao Prekomurska pjesmarica, u svom petom dijelu iz 16. stoljeća, u pjesmi „Tusim vnogo bogu...“ naziva jezik „szlovenszki“ (*Martjanska pesmarica* 1997, 348).

Nikola Krajačević (Sartorius) autor je djela „Molitive knyisicze“ iz 1640. u kojem se jezik pisanja naziva „szlovenszki“.¹⁵ Vrijedi zabilježiti da je u predgovoru drugoga izdanja njegov priređivač Baltazar (Boltižar) Milovec napisao da je na „szlovenszkom“ knjiga tiskana „znovich na hasezn zlovenskoga naroda“.¹⁶ Krajačić u knjižici „Szveti evangeliomi“ iz 1651, koja je tiskana „szlovenszkom szlovom“, Zagrebačku biskupiju naziva „Czirkva zagrebecska szlovenszka“.¹⁷ Zagrebački biskup Petar Petretić u predgovoru se obraća čitateljima riječima: „o poštuvani brati Slovenskoga orsaga, plebanuši i duhovni pastiri“. Biskup sebe naziva „biškup zagrebečki, vsem Slovenskoga orsaga cirkvenim pastinom“ te nastavlja da je knjiga tiskana „vu našem Slovenskem orsage slovenskem jezikom“ da bi „vnogi naši Slovenci“ mogli čitati ovo djelo.¹⁸ Juraj Rattkay je knjigu „Kripozti Ferdinanda II. rimzkogha cieszara, kraleztvih, Nimskogha, Wgerzkogha, Cheskogha, Dalmatinkogha, Hervaczhogha, i Szlovinzkogha, kralia (...)“ koja je tiskana 1640. u Beču, napisao „szlovinzkim iezikom“¹⁹ a u biti je napisana kajkavštinom (*Šojat* 1/1977, 341-347).

Iz navedenih se primjera vidi da se u 16. i prvoj polovici 17. stoljeća jezik književnosti na prostorima Varaždinske, Zagrebačke i Križevačke županije nazivao isključivo „slovenskim“, a Kraljevina Slavonija nazivala se „Slovenskim kraljevstvom“. To potvrđuje i Ivan Belostenec u svom rječniku „Gazophylacium“ prevevši latinski pojam „Slavonia“ kao „Szovensko kralyesztvo pod úgerszkum korunom“. Zanimljivo je da kajkavski pojam „Slovénecz“ prevodi na latinski kao „Illyrius, ii. Illyricus, ci. Sclavus, vi.“, a pojam „Szlovenszki orszag“ kao „Illyrica, Illyris, Illyrium, Illyricum, Sclavonia“ (*Belostenec* 1/1972, 1125; 2/1972, 507).

Prva tiskana knjiga na kajkavštini za koju se jasno navodi da je pisana hrvatskim, a ne slavonskim („slovenskim“) jezikom, jest „Putni tovaruš“ iz 1661. Katarine

¹⁴ Arhiv HAZU. II d 228.

¹⁵ NSK ZG. RIID-16o-15.

¹⁶ NSK ZG. RIID-16o-19.

¹⁷ Obje su Krajačićeve knjige bile anonimno tiskane, a njegovo je autorstvo dokazano početkom 20. stoljeća (*Šojat* 1/1977, 300, 323-325). U katalogu NSK u Zagrebu autorstvo se za knjigu „Szveti evangeliomi“ vodi na ime zagrebačkog biskupa Petra Petretića.

¹⁸ NSK ZG. RIID-16o-79.

¹⁹ NSK ZG. RIID-16o-17; *Šojat* 1/1977, 346.

Frankapan (Zrinski). U njoj jasno piše da je djelo prevedeno „iz nimskoga na heruatzki jezik“. Autorica daje posvetu „vszega hervatzkoga i szlovinszkoga orszaga goszpodi i poglavitim lyudem oboiega szpola“.²⁰ Pritom valja naglasiti da se Katarina „služila jezikom ozaljskog kruga, to jest jezikom kuće Zrinskih i književnih pregalaca koji su uz tu kuću stalno bili vezani, jezikom kojemu je supstrat bio kajkavski, a dodatni elementi štokavski i čakavsko/ikavski“ (*Šojat* 2/1977, 14). Na identičan je način bilo pisano i novopronađeno Katarinino djelo „Libar od spominka“, koje je do danas ostalo u rukopisu (*Bartolić* 2004, 148-159). I Baltazar (Boltižar) Milovec je u djelu „Dussni vert, duhovnim czvetiem naszagyen. To je to: unoge fêle officiumi i litanye (...)“, koje je tiskano 1664. u Beču, napisao da je „na Hervatzki jesik prètolmачeni“.²¹

Iz ovih se primjera može vidjeti da se od 1660-tih godina u književnim djelima za kajkavštinu, osim „slovenskoga“, upotrebljavao i hrvatski jezik. No, važno je da hrvatski jezik nije istisnuo naziv „slovenski“ za kajkavštinu, pa se i kasnije u književnim djelima kajkavskih pisaca govori o „rečima slovenskim“, ali i o „horvatskom“ i „slovenskom narodu“, što se najbolje vidi na primjeru pisanja Jurja Habelića. Njegovo djelo „Zeczalo Marianzko“ iz 1662. već naslovom upućuje „uszem szlovenszkoga i horvatzkoga naroda kerschenikom“,²² a u knjizi „Dictionar, ili Réchi szlovenszke zvezega ukup zebrane“ iz 1670. piše da ju je priredio „na pomoch napredka u diachkom navuku skolneh mladenczeu horvatzkoga i szlovenszkoga naroda“.²³ Iz iste je godine i djelo „Zvonchacz“ Matije Magdalenića koji je u predgovoru napisao: „nego i vnogi drugi hote mi ogovoriti ove knjižice, ništo v tom, da niti su zavsima pravo hrvaccki pisane niti zavsima slovinski, nego Sclavonico-Croatice“. Olga Šojat, koja se bavila njegovim književnim radom, smatra „da ne piše čistim kajkavskim jezikom“ već kajkavsko-čakavsko-štokavskom mješavinom (*Šojat* 2/1977, 159, 170). I Gabijel Jurjević svoje djelo „Liszti heroov to je velikeh na glaszv lyudih...“, koje je objavio 1675. u Beču, piše na „slovenskom jeziku“ (*Jurjević* 1675).

Imenovanje krajavštine hrvatskim ili „slovenskim“ jezikom vidljivo je početkom 18. stoljeća. Marija Magdalena Nadasdy (Drašković) je 1718. s njemačkoga dala prevesti životopise Kristovih službenica Marte i Marije Magdalene na „naš Horvatski ili Slovenski jezik“.²⁴ Bilo je i ranije primjera da su na kajkavskim područjima smatrani sinonimima hrvatski i „slovenski“ jezik.²⁵

²⁰ NSK ZG. RIID-16o-1; *Frankapan Zrinski* 2005, 3, 7).

²¹ NSK ZG. Sine sign. (Fotokop.); *Šojat* 2/1977, 143.

²² NSK ZG. RIID-16o-27 (sig. vet. R 1.897).

²³ NSK ZG. RIID-16o-50.

²⁴ NSK ZG. RIID-8o-201.

²⁵ S tim se slaže i Janez Rotar koji je zapisao: „V resnici pa se je jezik te književnosti in tega etničnega okolja še precej časa imenoval pogosteje ‘slovenski’ kakor ‘hrvaški’, seveda ‘naš slovenski’, pri čemer sta leksema nekaj časa sinonima, saj je zavest pišočih vse bolj usmerjena

Prema Branku Vodniku od kajkavskih pisaca, osim Rattkaya, jezično ime „slovinski“ upotrebljavaju Gabrijel Jurjević i Matijaš Magdalenić vjerojatno „pod utjecajem knjige dubrovačko-dalmatinske“ (Vodnik 1913, 276).²⁶ To sasvim ne odgovara stvarnom stanju jer sam ranije pokazao da je Gabrijel Jurjević pisao „slovenskim“, a ne „slovinskim“ jezikom. Mihovil Kombol drži da su se upotrebljavali nazivi „s l o v e n s k i i s l o v i n s k i – prema tome, da li je pisac ekavac ili ikavac – za područje sjeverno, a h r v a t s k i za područje južno od Kupe, a kako je prvo u jezičnom pogledu domovina kajkavštine, označuje se imenom ‘slovenski’ ili ‘slovinski’ u ovo doba kajkavština, a dok se naziv ‘hrvatski’ upotrebljava za staro čakavsko područje južno od Kupe, sada već jako preplavljeno štokavcima“ (Kombol 1961, 219).²⁷

Izlazak iz okvira ovoga rada u širi kontekst je, u ovom slučaju, bio važan za razjašnjenje nedoumica i različitih tumačenja tko su „Slovenci“ ili Slavonci (*Sclavi*, *Windische nation* itd.) u Slavonskoj krajini ili Varaždinskom generalatu (i u Provincijalu) tijekom 17. stoljeća. Oni su govorom kajkavci koji govore pet kajkavskih dijalekata: 1) podravski; 2) sjevernomoslavački, 3) glogovničko-bilogorski, 4) gornjolonjski i 5) donjolonjski (Lončarić 1990, karta kajkavskog narječja).

Zbog teških prilika kmetovi su već početkom 17. stoljeća počeli bježati sa starih vlastelinstava na zapadu u na polupuste posjede Križevačke županije, u Slavonsku krajinu odnosno Varaždinski generalat. Zbog bježanja, uobičajile su se protiv njih tužbe. Sabor je više puta spominjao odbjegle kmetove (*coloni fugitivi*) (Adamček 1987, 26-27). Zavisni seljaci su tijekom 17. stoljeća bježali u obrnutom smjeru od onoga tijekom 16. stoljeća. Oni su najčešće bježali ili na posjede u blizini Vojne krajine ili u samu Vojnu krajinu. Tako su se na vojnokrajiškim prostorima susretala i miješala dva kolonizacijska vala: jedan s istoka, tj. s prostora Osmanskog Carstva, a drugi sa zapada, tj. s feudalnih vlastelinstava i posjeda (Adamček 1987, 28).

k hrvaškemu občutju in politični pripadnosti. Pri ‘slovenski’ zavesti ostaja neuko ljudstvo in tisti pisci, saj se je tudi tod književno delovanje odvijalo pretežno v cerkvenih okvirih in za njene potrebe. Cerkevno vodstvo je najdelj upoštevalo govorico svojega ljudstva, kar je izpričal strogo k slovenščini usmerjeni P. Petretić, skoraj sto let za njim pa tudi škof Tausi. Pač pa so plemiči v banski Hrvaški v 17. stoletju nadpokrajinske, hrvaške zavesi, kar je gotovo tudi nasledek takšnega samozavestnega dejanja, kot je bila zarota Zrinskih in Frankopanov ter somišljenikov, ki se je s porazom globoko travmatično zarezala v zavest velikašev, torej v hrvaško zavest. (...) Hrvaško ime se je v nekdanji gornji Sklavoniji, sedaj omejeni na vsega tri županije, zagrebško, križevačko in varaždinsko, na ‘reliquiae reliquiarum’, iz vse potrebnejših političnih nagibov uveljavljalo v zavesti gornjih slojev in cerkvene pa politične uprave ter se tako pojavlja tudi že v maloštevilnih učbeniki v banaski Hrvaški“ (Rotar 1988, 337-338).

²⁶ Prema Vodniku kajkavski su pisci današnji slovenski jezik nazivali „krajinskim“, što je samo djelomično točno.

²⁷ Kombol, kao i Vodnik, piše da su današnji slovenski jezik hrvatski pisci nazivali „kranjskim“. On smatra da je ime „hrvatski jezik“ prevladalo do Drave pod utjecajem Rittersa Vitezovića, „dok će se slavonskim (iskvareno mjesto ‘slovenski’ ili ‘slovinski’) označivati krajevi karlovačkim i požarevačkim mirom oslobođeni od Turaka i njihovi ikavsko-štokavski govori“.

Sabor je 1619. intervenirao kod štajerskoga zemaljskog kapetana zbog odbjeglih kmetova u Vojnu krajinu i zatražio da se ti kmetovi vrate na posjede s kojih su pobjegli. Na saborskim zasjedanjima tijekom 1620. mnogobrojno se plemstvo žalilo da njihovi kmetovi bježe u nova naselja koje su u blizini Vojne krajine na svojim posjedima podizali magnati, plemići i slobodni gradovi. Sabor je donio zaključak da se ti kmetovi mogu u roku od tri godine hvatati i vraćati njihovim bivšim zemaljskim gospodarima. Budući da se plemićki suci nisu usuđivali hvatati te kmetove, bilo je određeno da ih moraju vratiti feudalni gospodari posjeda na koje su se odbjegli kmetovi naselili. U protivnom je bila određena visoka globa od 300 forinti za svakog odbjeglog kmeta, no izgleda da to nije bilo provođeno u djelo. Odbjegli su kmetovi svoja nova naselja podizali u brdima i šumama pa ih plemićki suci nisu mogli pronaći. Sabor je 1627. zaključio da odbjegele kmetove treba progoniti kao i one koji su bježali na vojnokrajiški prostor (*Šišić* 1918, 219, 247-248, 405; *Adamček* 1987, 27).

Hrvatsko-slavonski staleži uporno su zahtijevali da vojnokrajiške vlasti spriječe bježanje kmetova u Vojnu krajinu, odnosno da se zemaljskim gospodarima vrate odbjegli kmetovi koji su prebjegli na vojnokrajiški prostor. Predstavnici Hrvatsko-slavonskog sabora žalili su se 1628. godine da je bježanje kmetova postala nesnosna pojava, a da će u budućnosti, ukoliko se ne poduzmu odgovarajuće mjere, taj proces biti još nesnosniji. Činjenica je da su vojnokrajiški kapetani odbjegele kmetove stavljali pod svoj nadzor i jurisdikciju i pretvarali ih u krajišnike. Istovremeno je bilo osporavano pravo feudalnih posjednika da svoje kmetove hvataju i vraćaju na stare posjede. Zagrebački biskup Franjo Ergelski tvrdio je 1635. da je među pravoslavnim Vlasima bila gotovo polovica katolika; dijelom su to bili „Slovenci“ ili Slavonci, koji su među njih pobjegli iz Hrvatsko-slavonskog Kraljevstva, a dijelom Hrvati iz Bosne koji se nazivaju Predavci. Isti se biskup ujedno žalio da su mnogi kmetovi, koji su pobjegli među Vlahe, napustili katoličku vjeru i prešli na pravoslavlje. Neki su u svojim ranijim naseljima ostavljali supruge, a u Vojnoj su se krajini ponovo ženili u pravoslavnoj vjeri. Događalo se da i žene napuštaju svoje muževe te su se u Vojnoj krajini nakon prelaska na pravoslavlje ponovo udavale. Pravoslavni su svećenici, prema biskupu Ergelskom, krstili katoličku djecu i obavljali za njih druge vjerske obrede, a u miješanim je naseljima gdje je bilo više pravoslavnih svima bila nametnuta uporaba starog (julijanskog) kalendara (*Šišić* 1918, 425; *Adamček* 1987, 27-28).

Posebna kraljevska komisija odredila je 1635. da se od Vlaha odvoje: 1) svi odbjegli kmetovi koji su pobjegli na prostor Vojne krajine, 2) Predavci i 3) „Slovenci“ ili Slavonci. Nadalje je određeno da krajiški zapovjednici moraju vratiti kmetove ako to zatraže susjedni feudalni gospodari. Ujedno je donesena odluka da vojnokrajiški zapovjednici ne smiju primati nove odbjegele kmetove. Unatoč tomu, kmetovi su i dalje bježali u Vojnu krajinu, pa je 1644. kralj Ferdinand III.

morao narediti generalu Slavonske krajine da spriječi njihovo daljnje naseljavanje na područje Varaždinskog generalata. I kasnije je postojao problem bježanja kmetova. Hrvatsko-slavonski staleži zahtijevali su 1681. da krajiški zapovjednici ne smiju primati odbjegle kmetove i da vrate one koji su se naselili u Vojnoj krajini. Smatrali su da bježanjem kmetova u Vojnu krajinu ostaju pusta selišta na posjedima i vlastelinstvima u unutrašnjosti. Moguće je da su odbjegli kmetovi, koji su se naselili u Vojnoj krajini, postajali lakim plijenom Osmanlijama jer su bili nevjeste ratovanju. Njihovu su djecu, prema mišljenju staleža, hvatali Vlasi i prodavali Osmanlijama. Iste su zahtjeve staleži bezuspješno ponovili i 1687. godine.²⁸ Može se zaključiti da je postojala jasna razlika između doseljenog (kajkavskog) stanovništva sa zapada u vojnokrajiški prostor od starosjedilačkih kajkavaca koji su u izvorima poznati kao „Slovenci“ ili Slavonci.

Kršćanski doseljenici na vojnokrajiški prostor Varaždinskog generalata s istoka (Slavonije pod osmanskom vlašću) i jugoistoka (Bosanskog ejaleta) u izvorima se najčešće spominju kao Vlasi ili kao Predavci. U ovom radu nema smisla ulaziti u detaljnu problematiku Vlaha, o kojima je iscrpno pisano u historiografiji (*Mirdita* 2004), i Predavaca koji još uvijek čekaju svoju historiografsku obradu. No, radi isključivanja mogućnosti eventualnih doseljavanja „Slovenaca“ ili Slavonaca iz Slavonije pod osmanskom vlašću, treba reći tek nekoliko riječi o tome što izvori 17. stoljeća govore o Predavcima. U izvješću zagrebačkog biskupa Benedikta Vinkovića apostolskom nunciju Casparu Mattheiju 16. lipnja 1640. Predavci se nazivaju „Catholici quoque Bosnenses Praedavci“ (*Kudelić* 2000, 176-177).²⁹ U drugom izvješću iz 1641. Vinković Predavce naziva „Bosnenses catholici vulgo Praedavczy“ (*Barlé* 1913, 3). Prema mišljenju biskupa Ergelskog i Vinkovića, Predavci su podrijetlom iz Bosne,³⁰ tj. iz Osmanskog Carstva ili točnije iz Bosanskog pašaluka, a kako se u njemu nalazi Pakrački ili Cernički sandžak, vrlo je vjerojatno da su se u Slavonsku krajinu doselili iz toga prostora. Takvom razmišljanju je blizak i Stjepan Pavičić koji smatra da su Predavci „prije svoje seobe u Križevačku krajinu živjeli između Gradiške, Cernika i Podvrškoga“ (*Pavičić* 1953, 223). Zagrebački biskup Petar Petretić, prema verziji rukopisa koji se nalazi u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, 1662. zapisuje Predavce kao „Predavcii, hoc est homines Catholici Sclavonicae aut Croaticae nationis“.³¹ U verziji Petretićeva izvještaja, koji se čuva u Arhivu HAZU u Zagrebu, Predavci

²⁸ Nadbiskupski arhiv. Libelli supplices. XVII. 9; *Lopašić* 1885, 179-181, 266-269; ZHS 1, 401, 502; *Adamček* 1987, 28.

²⁹ Vinković je Predavce nazvao katolicima iste (vlaške) nacije („catholicus eiusdem nationis, Praedavicis dictis“).

³⁰ Pritom bi trebalo otkloniti mogućnost da se radi o doseljenicima iz današnje Bosne i Hercegovine. O katolicima u Bosni u 16. i početkom 17. stoljeća: *Živković* 1996, *Marić* 1998, 3-23.

³¹ NSK ZG. R 3887; Na ovo je upozorio i Fedor Močanin (*Moačanin* 1984, 278).

se spominju kao: „Praedavcy, hoc est hominis Catholici Sclavonicae aut Croatiae nationis qui in Turciam olim degentes (...)“.³² Zaključno se čini da kod objašnjenja, tko su „Slovinci“ ili Slavonci na vojnokrajiskom prostoru, u potpunosti valja isključiti bilo kakvu mogućnost da se radi o doseljenicima iz slavonskog prostora pod osmanskom vlašću ili pokušaje eventualnih tumačenja da su oni bili podrijetlom iz prostora slovenskih zemalja odnosno unutarnjoaustrijskih pokrajina naseljenih precima današnjih Slovenaca.

Još uvijek ostaje otvoreno pitanje, nisu li neki među Slavoncima („Slovincima“) u Slavonskoj krajini potomci prije iseljenog stanovništva koji su se vratili u zavičaj svojih predaka. Mijo Lončarić pretpostavlja da na taj prostor „sa zapada dolaze kajkavci, među kojima ima najvjerojatnije i potomaka prije iseljenog stanovništva“ (Lončarić 2005, 42), što je u skladu s ranije izrečenim stavovima.

Za objašnjenje „opstanka“ odnosno „preživljavanja“ „Slovenaca“ odnosno Slavonaca u Vojnoj krajini, u pomoć valja prizvati ekohistoriju. Prostor uz rijeku Dravu je tijekom 16. i 17. stoljeću bio isprepleten močvarnim pojasom koji je pružao zaštitu. Prema urbaru Koprivničkog i Đurđevačkog vlastelinstva iz 1548. vidi se da je dio stanovništva svoje utočište potražio i na dravskim adama (otocima) te na drugim teško pristupačnim terenima uz rijeku Dravu.³³ Kakvu takvu sigurnost pružale su i guste šume na obroncima Bilogore. Očito se dio staroga srednjovjekovnog stanovništva sklonio u obližnje močvare i šume i „preživio“, zahvaljujući učinkovitom prilagođavanju novom ekosustavu koji nije bio nimalo gostoljubiv, ali je, kako stvari stoje, osiguravao dovoljno hrane za egzistencijalni minimum. To je stanovništvo ostalo uglavnom sakriveno popisivačima i svima onima koji su kasnije opisivali ovaj prostor. Najvjerojatnije su slični procesi događali i u još nekim pograničnim prostorima, kao npr. uz rijeku Lonju oko Ivanića. Zanimljivo je upozoriti i na moguću slučajnost da se glogovničko-bilogorski kajkavski (starosjedilački) dijalekt oko Cirkvene većim dijelom poklapa s granicom osmanskih osvajanja sredinom 16. stoljeća, odnosno kasnijeg vlašskog doseljavanja.

K tomu valja dodati podatak da se u toponimiji graničarskog tj. krajiškog stanovništva zadržao naziv „slovenski“ do druge polovice 18. stoljeća, što ukazuje na mogućnost da se dio starosjedilačkog stanovništva u Varaždinskom generalatu i dalje identificirao (ili su ih drugi identificirali) kao „Slovinci“. Prema trenutnim spoznajama, toponim „Slovenski“ javlja se u slučajevima kada isti naziv sela treba razlikovati od „Vlašskog“, što vjerojatno govori o podrijetlu dijela stanovništva tog naselja. Primjerice, 1726. spominje se Slovenska Ciglana koju popisivači razlikuju od Vlaške Ciglene. Tada je zapisana i Slovenska Kovačica da bi se istaknula razlika od Vlaške Kovačice. Iste je godine zapisan i Slovenski Pašijan

³² Arhiv HAZU. DCCCXXXV. II. d 51, fol. 10.

³³ Kaptolski arhiv Zagreb, Acta loci credibilis, ser. I. Litt. P. br. 504; Adamček 1969., str. 25-27.

³⁴ HDA. Varaždinski generalat. knjiga 3, listovi 505, 507-508.

za razliku od Vlaškog Pašijana.³⁴ U popisu iz 1749. zapisana su naselja Slovenska Ciglana, Slovenska Kovačica te Vlaška Ciglana i Vlaška Kovačica, ali nije popisana Slovenski Pašijan nego je zabilježe samo Vlaški Pašijan.³⁵ Toponimi Slovenska Kovačica i Slovenska Ciglana pod tim su imenom zapisani i 1763. odnosno 1764. godine. Istovremeno postoje i Vlaška Ciglana te Mala Vlaška Kovačica, a Pašijan u svom nazivu više nema slovensko/vlašku dvojnost.³⁶

Na osnovi navedenoga moguće je zaključiti da se naziv „Slovenci“, odnosno Slavonci tijekom 17. stoljeća odnosio na potomke starosjedilačkoga srednjovjekovnog stanovništva koje je ostalo živjeti na prostoru Hrvatsko-slavonske vojne krajine, odnosno točnije rečeno u Varaždinskom generalatu, „preživjevi“ ratna osmanska pustošenja. Nakon provedene analize nameće se zaključak da ime „Slovenci“ ili Slavonci dolazi od srednjovjekovnoga Slavanskog Kraljevstva, tj. „slovenskog orszaga“, kako se navodi u izvorima pisanim kajkavštinom. To je vrlo važno pri pitanjima istraživanja kontinuiteta i diskontinuiteta naseljenosti prostora između Save i Drave, jer su Slavonci ili „Slovenci“ ostaci starosjedioca na prostorima Slavonske krajine (Varaždinskog generalata), a njihova nazočnost ukazuje na, u osmanskim pustošenjima, „preživjelo“ stanovništvo nemale brojnosti i povećanu koncentraciju upravo u podravskom dijelu.

Bibliografija

Izvori

Arhiv HAZU

Codex DCCCXXXV. II d 51, fol. 10. „Petri Petretich episcopi Zagrabiensis Historia de Valachorum in Confiniis Regni Sclavoniae degentium Episcopatus origine, progressu, et efectibus“.

BELOSTENEC, I. (1972). *Gazophylacium*. pretisak. knjiga 1 i 2. Zagreb.

FRANKAPAN ZRINSKI, K. (2005). *Putni tovaruš*. pretisak. Čakovec.

JURJEVIĆ, G. (1675). *Liszt heroov to je velikeh na glasu ljudih po...* Beč.

HDA

Hrvatski državni arhiv. Varaždinski generalat. (uvezeni spisi).

KA

Kriegsarchiv Wien. Wr HKR Exp/1749-12-454; Wr HKR, 1764-X-12/5.

Kaptolski arhiv Zagreb

Acta loci credibilis. ser. I. Litt. P. br. 504.

LOPAŠIĆ, R. (1884). *Spomenici Hrvatske krajine*. knjiga 1. Zagreb.

LOPAŠIĆ, R. (1885). *Spomenici Hrvatske krajine*. Knjiga 2. Zagreb

³⁵ KA. Wr HKR Exp/1749-12-454 (11. XII. 1749).

³⁶ KA. Wr HKR. 1764-X-12/5.

LOPAŠIĆ, R. (1894). *Urbaria lingua croatica conscripta. Hrvatski urbari*. Zagreb.

Martijanska pesmarica (1997). priredio Vilko Novak. Ljubljana.

Nadbiskupski arhiv u Zagrebu (NAZ)

Libelli supplices. XVII. 9, 15.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica. Zagreb. (NSK ZG)

RIID-8o-184. (Postilla na vsze leto po nedelne dni vezda znouich szpraulena szlouenszkim iezikom po Antolu Vramcze. Stampano v szlobodnom kralieuum varassu Varasidine. 1586).

RIID-4o-2. (Decretum koterogaie Verbewczy Istvan diachki popiszal od Ivanussa Pergossicha na szlouwensski iezik obernien. Stampan u Nedelischu, leto nassegha zuelichenia 1574).

RIID-16o-15. (Molitive knyisicze: vszem Christusevem vernem szlovenzkoa jezika priztoyne i hasznovite [potpis na kraju predgovora: Jeden pop iz Reda Jesuitanzkoga]. Vu Posone. M.DC.XL. leto [1640]).

RIID-16o-17 (sig. vet. R 1.889). (Kripozti Ferdinanda II. rimzkogha czeszara, ... Po ottczu Gulielmusu Lamormaini diachkim iezikom zlosene, szada pak po Iuriu Rattkai ... szlovinzkim iezikom popisane. u Bechu 1640).

RIID-16o-19. (Molitive knyisicze: vszem Christusevem vernem szlovenzkoa jezika priztoyne i hasznovite p. Miklouussa Krajachevicha redovnika Reda Iezuitanzkoga; po B. M. redovniku iezuiti znovich na haszen zlovenskoga naroda pod stampom szkupa zovem stoie pridano szlosene).

RIID-16o-79 (sig. vet. R 1.826). (Szveti evangeliomi, ... gozpodina Petra Petreticsa, ... Vu Nemskom Gradcze, 1651).

RIID-16o-1. (Putni tovarus vnogimi lipimi, nouimi i pobosnimi molituami iz nimskoga na heruaczki jezik isztomachen i spraulyen po meni groff Frankopan Catharini gozpodina groffa Petra Zrinszkoga hisnom touarussu. V Benetkih, leta 1661).

Sine sign. (Fotokop.). (Dussni vert, duhovnim czvetiem naszagyen. To je to: unoge fele officiumi i litanye, ... na Hervatezki jesik pretolmачeni ... Po p. Bolthisaru Millovczu, ..., vu Bechu, pri Janussu Jacobu Kuerneru, 1664).

RIID-16o-27 (sig. vet. R 1.897). (J. Habelić, Zerczalo Marianzko, to je to poniznozt Devicze Marie, kaje Boga rodila. ... po Juriu Habelichu ... MDCLXII, u Nemskom Gradczu : pri Ferenczu Widmanstetteru, 1662).

RIID-16o-50. (Dictionar ili rechi szlovenszke zvezega ukup zebrane, u red posztaulyene, i Diachkemi zlahkotene, u Nemskom Gradczu, Pri odvetku Widmanstadiussa, 1670).

RIID-8o-201. (Sitek dueh verneh Kristussevih szlusbenicz Marthe y Marie Magdalene: zdavnja vre vszakojachkim jezikom popiszan, szada pako na nass horvatezki illiti szlovenszki jezik obernjen : na dussni napredek vszeh verneh Bosjeh szlug y szlusbenicz stoti punje lepeh historih, peldeh y navukov, oszebuyno pako nezgovorne ljubavi Sz. Marie Magdalene szuproti Goszpodinu Kristussu: po kojeka [!] milosche chudnoje bila zuana iz szuetczke ljubavi y gressnoga sztalissa na

naivekssu zuerssenoszt sztalissa duhovnoga, Stampati vuchinien po preszuetle y vizsoko rogiene goszpe goszpe grofficze Marie Magdalene Nadasdy, Vu Bechu: pri Goszponu Ignatiussu Dominiku Voigt, M.DCC.XVIII. [1718]).

R 3887. Petar Petretić: Informatio de Valachorum in Confiniis Regni Sclavoniae degentium Episcopatus, origine, progresu et effectibus...

Narodna in Univerzitetna knjižnica. Ljubljana. (NUK LJ)
Ms 811 št. 3 i 4. (A. Raič. Jezik Vramčeve kronike. rukopis).

PERGOŠIĆ, I. (2003²). *Decretum (...)*. pretisak. priredio Z. Bartolić. Čakovec.

ŠIŠIĆ, F. (1918). *Hrvatski saborski spisi*. knjiga 5.

Zaključci Hrvatskog sabora ZHS (1958). knjiga 1. Zagreb.

Literatura

ADAMČEK, J. (1969) Opis gospodarskog stanja vlastelinstva Đurđevca, Prodavića i Koprivnice, *Kaj*, god. 2, br. 6.

ADAMČEK, J. – KAMPUŠ, I. (1976). *Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV i XVI stoljeću*. Zagreb.

ADAMČEK, J. (1987). *Bune i otpori. Seljačke bune u Hrvatskoj u XVII. stoljeću*. Zagreb.

BARLÉ, J. (1913). Biskup Vinković o biskupskom dvoru i franjevačkom samostanu u Kloštru Ivaniću. *Vjesnik zemaljskog arkiva*, knjiga XV.

BARTOLIĆ, Z. (2004). *Majka Katarina. Biografski i književno-povijesni kolaž o Ani Katarini Frankopan-Zrinski & Putni tovaruš*. Čakovec.

BUDAK, N. (2000). Der Einfluss der Migrationen auf die Veränderung der Etnischen Selbstidentifikation im Raum des Mittelalterlichen Slawoniens. *Interationales Kulturhistorisches Symposium Mogersdorf*. svezak 28.

JEMBRIH, A. (1981). Život i djelo Antuna Vramca. *Prilog proučavanju starije hrvatske književnosti i dijalektologije*. Čakovec.

JEMBRIH, A. (1992). *O Vramčevoj kronici*. Zagreb

JEMBRIH, A. (1996). *Počeci kajkavske pisane i tiskane riječi*. Kajkaviana Croatica. Hrvatska kajkavska riječ. katalog. Zagreb.

KASER, K. (1997). *Slobodan seljak i vojnik*. knjiga 1. Zagreb.

KLAIĆ, V. (1988³). *Povijest Hrvata*. knjiga 5. Zagreb.

KOMBOL, M. (1961¹). *Povijest hrvatske književnosti do preporoda*. Zagreb.

KUDELIĆ, Z. (2000). Izvješće zagrebačkog biskupa Benedikta Vinkovića apostolskom nunciju Casparu Mattheiju o Marčanskoj biskupiji i Vlasima iz 1640. *Povijesni prilozi*. svezak 19.

LONČARIĆ, M. (1990). *Kaj – jučer i danas*. Čakovec.

LONČARIĆ, M. (2005). *Kajkaviana & alia. Ogledi o kajkavskim i drugim hrvatskim govorima*. Zagreb – Čakovec.

- MARIĆ, F. (1998). *Hrvati-katolici u Bosni i Hercegovini između 1463. i 1995. godine prema crkvenim dokumentima*. Zagreb.
- MAŽURANIĆ, V. (1975²). *Prinosi za hrvatski pravno-povijesni rječnik*. knjiga 2 (P-Ž). Zagreb.
- MIRDITA, Z. (2004). *Vlasi u historiografiji*. Zagreb.
- MOAČANIN, F. (1984). Pokušaji sporazumijevanja između hrvatskog plemstva i vlaha Varaždinskog generalata u 17. stoljeću, u: *Vojna krajina (Povijesni pregled – historiografija – rasprave)*, Zagreb.
- PALFFY, G. (2003). Plemička obitelj Budor iz Budrovca u razdoblju od 15. do 18. stoljeća. *Podravina*. broj 3.
- PALFFY, G. (2005). Jedan od temeljnih izvora hrvatske povijesti: pozivnica zajedničkog Hrvatsko-Slavenskog Sabora iz 1558. godine. *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU*. svezak 23.
- PAVIČIĆ, S. (1953). *Podrijetlo naselja i govora u Slavoniji*. Zagreb.
- PAVLEŠ, R. (2001). *Koprivničko i Đurđevačko vlastelinstvo*. Koprivnica.
- ROTAR, J. (1988). Viri Trubarjevog poimenovanja dežel in ljudstev in njegova dediščina. *Zgodovinski časopis* 3.
- ŠOJAT, O. (1977). *Hrvatski kajkavski pisci*. knjiga 1 (druga polovina 16. stoljeća) i 2 (17. stoljeće). Zagreb.
- ŠTEFANEC, N. (2005). Demographic Changes on the Habsburg-Ottoman Border in Slavonia (c. 1570-1640), *Das Osmanische Reich und die Habsburgermonarchie, Akten des internationalen Kongress zum 150-jährige Bestehen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung Wien, 22.-25. September 2004.*, Wien-München 2005.
- VODNIK, B. (1913). *Povijest hrvatske književnosti*. knjiga 1. (Od humanizma do potkraj XVIII. stoljeća). Zagreb.
- ŽIVKOVIĆ, P. (1996). *Etnička i vjerska povijest Bosne, Slavonije i Srijema do konca XVII. stoljeća*. Sarajevo – Mostar

Who are “the Slovenians” or the Slavonians in the Croatian-Slavonian Military *Krajina* Region during the Seventeenth Century?

This article represents the author’s attempt to explain who are “the Slovenians” or the Slavonians that appear in the sources from the Croatian-Slavonian Military *Krajina* region throughout the seventeenth century. After carefully examining the existing literature on the topic, the author analyzed sources and various notes written by witnesses from the seventeenth century. The author concludes that the above-mentioned names during the century in question referred to descendents of the native medieval population from the region who survived the era of the

Ottoman raids and conquests. Their name derived from the medieval kingdom of Slavonia. The concentration of that population was particularly emphasized in the Podravina region.

Key words: the seventeenth century, Croatian-Slavonian Military *Krajina* region, “the Slovenians” or the Slavonians.

Ključne riječi: 17. stoljeće, Hrvatsko-slavonska vojna krajina, „Slovenci“ ili Slavonci.

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI 39

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

 FF press

ZAGREB 2007.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 39

Izdavač

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača

Miljenko Jurković

Glavni urednik

Borislav Grgin

Uredništvo

Ivo Goldstein
Boris Olujić
Mario Strecha
Božena Vranješ-Šoljan

Tajnik uredništva

Hrvoje Gračanin

Adresa uredništva

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120 150, 6120 158, faks ++385 (0)1 6156 879

Časopis izlazi jedanput godišnje

Ovi su Radovi tiskani uz financijsku potporu
Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Naslovna stranica

Iva Mandić

Računalni slog

Boris Bui

Lektura i korektura

Ivan Botica

Tisak

Tiskara Rotim i Market, Lukavec

Tiskanje dovršeno u listopadu 2007. godine

Naklada

400 primjeraka

